

 dereta

Библиотека
САВРЕМЕНА СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ

Уредник
Зоран Богнар

Copyright © овог издања *Дерџа*, 2021

Ненад Каран

**ГРИМИЗНА
БАШТА**

ВИСИНА ТРОУГЛА

Београд
2021
ДЕРЕТА

*Ко сам ја? Баштован склон самоубиству.
Јер нису све приче о самоубиствима, само убиства.
Постоје многи други облици личне патње и губитка!*

Инсџирисано сџварним доџађајима

Ова књига, која припада Милану и која му све дугује,
братски је посвећена:

Једном граду на Дунаву и свим селима у равници.
Неписменим пијандурама, уз које сам толико патио и радио.

Зорану Богнару, без чијих речи не бих издржао.

Као и јединој жени,
Милицы.

*Чини ми се да кад би људи знали колики је за мене
најор био живећи, ојросили би ми лакше све
зло што сам јочинио и све добро што сам јроју-
сјио да учиним, и још би им остало мало осећања
да ме јожале.*

Иво Андрић

Мноіо іодина раније...

Даниловско гробље, **Москва**

Ветар ме узе као од шале, студ до кости. Кораком сла-
бим кроз *равно поље*, моји су ту негде...

Одвојен од света, затворен у свој круг, неком под-
муклом, мрачном, невидљивом вољом Божијом, која
ме увек оставља у тешким мислима, бивам одбачен, а
не хтедох да одем било куда. Очију везаних, најпре за-
чух звук крошњи које ме окружују, а затим и све друге
звукове. Мрачни повез се развеза и преда мном се ука-
за, као у магновењу, блистави крст Храма Светога духа,
преламајући касне зраке сунца у мојим очима. Осетих
оштар бол у грудима, као да се срце под њима цепа. Ту-
га је ту чврсто свезана.

У тешком расположењу сам пошао с гробља, а око
мене још беше доста света. Звоњава трамваја, па ни по-
дрхтавање тла под усијаним шинама, не беху довољни
да ме избаве самоће. Тишина ме је освојила.

Човек не може избећи патње, та мисао ме једнако
плаши и радује. Моме стрпљењу долази крај, ал' наћи

ће се већ неко ко ће све то најзад преживети, подједнако сетан и окрепљен. Онај ко је пре мене тражио сенке мора да је у неприкосновеном смислу морално биће, јер ћутао је. Оно што ме при погледу на њега одушевљава није чињеница да није био у стању да ми говори, већ да је у уметности ћутања пронашао утеху. Бити у томе једнак или се наћи бар толико умешан, за мене је немогуће.

Зид куће Господње је препукао и подсећа на отвор у мојој души. Тамо одакле сам, не злате се крстови храма, већ угар допире и на други крај недогледне пољане, у веру је ударио помор. То поље је моја отаџбина, црна земља до колена. Земља из које сам изникао да умирем, не да живим. Због тога лутам као изгнаник.

Свашта се у мени појави ноћу, осванем очајан и сулуд од туге међу тим сенкама као у тешком полусну, ал' вапим да заспим опет код куће. Човек то сада јасно може да види са ове даљине, све „оно“ тамо га прати, као сенка нека, без наде да ће икада и престати, као да је пут до његове душе кô глатко море, па неуздрживо надире.

А ја сам само тражио истину која осуђује некадашњи живот и оно што се у њему збило. Истину која захтева све ново, насупрот дивљим страстима које не престају.

Погнувши главу, заустављајући се пред својим вечерашњим одредиштем, старом вишеспратницом из доба совјетске Русије, гледам у своје празне шаке. Замишљен, без сна, борећи се са својом душом или оним што је од ње остало, закључих шта бих могао чинити.

Одлучивши да се према свему данас осмехнем, и мада то сада учиних хладно, као да је реч о нечему сасвим далеком, осетих како ме она језа најзад прође, а с груди као да се камен смакну. Зажмурих, удахнух силно, а мирис хартије ме омами. Једини разлог што се не затворих у себе, што врата мог ума још остадоше одшкринута за светлост, јесу та бела пространства, то место бескраја, слободе и патње.

Уморан неизмерно, ћутљив, као и увек у тренуцима самоће, остао сам узнемирен да посматрам Серпуховски круг, обрастао у густе крошње које као да извиру из мојих груди, њихов непознат мирис допире на узани балкон мог скровишта. Све је још увек живо тамо доле под сенкама. Светлост је иста, али дан полако измиче, и зато остављам књигу. Треба или бити јак или спавати, како ми рекоше, велика расписаност је невоља.

Уосталом, времена за писање ће бити, али сан, како достићи блажени сан?

Лежао сам у мраку широм отворених очију, зачуђен, полубудан, замишљајући где је то могао бити живот. У ноћи, где ме је увек чекао пакао, сада сам у тами видео сенке и причине које јасно посташе слике моје прошлости. Све се збило за трен, али она, та суморна прошлост, постаде схваћена духовније и радикалније но што је икада била схваћена. Променило се и све оно како сам дотада мислио о себи, сигурност с којом сам држао у рукама свој задатак. Ова књига је у последњем смислу облик уметности, али ја знам да мисао ако је

НЕНАД КАРАН

права, неће пропасти, знам и то да истина мора испливати са дна ако постоји права мисао, ни мој труд, ако у њему има истине, неће пропасти. Живеће, после свега, моја ће реч живети.

Још једно је јутро у Москви.

Востани, време је...

*Куцкање ѿрсију ѿо ѿрују авиона,
ѿоследње је чеја се сећам...*

Ненад Каран

Топијар

Нема изіледа,
Нема ни шрунке изіледа
да се искоїам из сїїуације ове.
Око мої живоїа оковано је море,
оковано је право бодљикаво море.
Оно ме їуши,
сїеже ми враїш,
краде ми снаїу,
нуди ми рай...
Не моїу да їа їрихваїим,
јер нисам за їо сїреман,
вода око мене,
исїод мене
и у мени, їосїаје їрава неїодношљива неман.
У оку моме нађе се земља.
Задње шрунке снаїе усмерих
їрема њој.
Изнад моје їлаве јаїо среїних рода.
Још један завеслај...
Још један... до обале која не їосїоји,
чиїав свеї їосїао је вода...¹

¹ „Утоплєник“, Зоран Богнар.

На капију града, сасвим црна кô угарак живи, крочила је велика кочија са шест ватрених вранаца. Да самог цара вози човек би је погледом лакше сустигао. Иронична експликација. Увек је изузетан осећај ући у Башту мишијим луком, али овако брутално банути кроз тунел који вам допушта да уђете у срце свега. Откровење, сјајно је!

Човек ту ступа побуњена и резигнирана срца у исти мах. Ваљда је у сваком родном крају тако, након одређеног времена. Крајњи збир животног искуства је непознат, ова композиција с коњима не нуди ништа више од тога. Није да их је било у ројевима, али Башта је видела и друга чудеса. Осим, наизглед, јасно... Тако упрљана животом, кочија није могла пристизати из околиша, већ не губећи ни маха, гоњена од неког истинског доживљаја, доспева издалека.

Чиме сте крочили у живот? Прошло је доста времена, драги мој. Могли сте пристићи с разних страна света, па ипак, са собом носите разарачке књижевне елементе. А и теоретичари, како они неопчињени

истоком, тако и они који не желе да вас виде, одавно не траже спасење. Готово да вас и мрзе!

Коме год била намењена, коме год допала у шаке, без свог имена с лепим именом, ова прича ће пронаћи аналогију и паралелизам. Овде је све у питању, све је у природи лингвистичког знака. Све је озбиљно и такво мора бити, како би зацелило, одговорило на све нејасно и недокучиво. Елем, можда ја нисам у праву, можда грешим, али...

– Кочијо, за име света... Брже, брже!

Ствари се промећу у реч. Посреди је двострук обрт. Јер како да отарасим реч од визије детињег искуства? Дете је велики човек, пред њим је Вукова азбука, а оно зева као пред каквим приповедачким подухватом. Предмет пажње су речи. Питања су постулати, а одговор скромна накана овог записа. Тешко је рећи ко је коме подстрекач, ја њему, или он мени. Прошао сам једно *раздвајање* и ужасну ноћ *ѿеаѿра*. Разболео сам се. А опет, иронију дете не разуме и не упражњава. Због тога је бол била муњевита, све до нерва. По обрасцу ланца био сам стрган до корена. Притом, без сентименталности, морао сам да у духу и маниру зрелог човека прихватим све што ми се догодило. Морао сам и да пођем с почетка, знајући да је почетак поодавно иза мене.

Изграђивање илузорног плана којим бих се придодао вербалној стварности, истовремено заварављујући ту стварност да сам у свему нов, укоренило се у мени као идеја чија је суштина сложена, а последице

далекосежније. Уједно, морао сам да се шалим, дакако и забавим, знајући да се тако варају мала деца. А да ли ће успети, та идеја? Да ли ће их све довољно залудети? Добро је што у овој транскрипцији стварност има довољно удела да поверујем како сам још увек стваран.

Кочија беше на средини моста када се иза ње зачу громогласно прштање растуће црне тачке која нас неминовно сустиже.

– Господе боже, ево га!

Застрашујућ прасак оглувео је котлину. Као да је милосрдни анђеол стрелом расцепио земљу. Кочија се нагло зауставила, при чему размакох завесицу и бацих се у небо и малу гору Фруш иза нас.

– Госн' К., да окренем кочију, слутим да ће нас ово проклетство ипак сустићи? У Башту ће нека неповољност.

Неминовно, ступајући у директну везу с овим људским доживљајем који виси с крова запреге, открих отворено нарушавање стварности. Дубоко загледан сад у сабласну тишину иза нас, помирљиво узвратих:

– Тарам-барам-беца.

– Шта *тарам*?... – упита овај, губећи се између нових фонетских појава.

Лице лакеја, познато под називом „момак“, грозничаво је посматрало укочен поглед *јосїодара*. У тим очима кочија је већ јурила по градским улицама и буџацима, а коњи падали на предње ноге од махните јурњаве и клизаве градске калдрме.

– Тако се варају мала деца – шапнух, готово за себе, нестајући у слици света и тражећи уточиште.

Поново навукох завесицу и узех рукопис назад у руке. Покушао сам да размислим. Тамо где показује више мира и вере, човек ретко залази сам. Углавном је непотребно пародичан, груб и парничарски настројен. Срце му постане млитава лешина, лепљиво од колебања. Рукама као да дохвати сав муљ, сву нечист од света, и тако цео животић умире у себи, уместо да живи. Избор уметност, као стварност? Жеља! Некакав леден унутрашњи размак дели нас од нас самих... Разапети смо између неке три тачке које увек личе на троугао.

Црна сенка у кочији начас замре, кончић под прсти-ма подели странице рукописа.

Господарење илузијом их усхићује, знам да, ако им иоле подржим страх, дочекаће жељно изопачење. А онда, све ће приписати коби самообмане. Ни мој повратак из Москве неће их учинити слабијим.

Журим, и јутрос сам остао без доручка... и без кафе. И тако даље. Желим што пре *кући*.

Париз

(синоћ)

... први степеник, *Cafe de la Paix*

„Последњи човек“,
рече Глумац гласно за себе,
„овако или онако. Да, треба ли то да значи да је
свршено с људима, са човечанством? Да ли је та-
ко нешто могуће? Сме ли да буде тако? Сме ли то
да буде истина? Не, не сме то тако, не сме то да
буде истина.“

И онда опет:

„Пази шта говориш, па макар то важило само
за тебе. Говорити тек тако не значи само говори-
ти тек тако, казивање није само казивање, речи,
чак и оне неисказане, нису само речи. Прекини,
пријатељу!“²

– *Ça suffit, ça suffit*³ – вукао је Петер исцепани рукав моје
кошуље, молећи ме да сместа сиђем са столице.

Честитао сам му, ту пред препуном кафаном, која је
у жамору клицала. Он је својствена љубав према исти-
ни. Смејао се, а ја сам понављао да можда јесам пијан,
али не и да сам луд. Ноћни ваздух је запљускивао моје
горуће груди, храбрећи ме да ћу до јутра оздравити...

² „Велики пад“, Петер Хандке.

³ *Ça suffit, ça suffit* (фр.) – Доста је, доста је.

П

ацери

Забележен је догађај да је крајем септембра 1902. године пароброд „Александар Невски“, пловећи језером Бајкал, теглио три шлепа на којима су били рибари са својим породицама, враћајући се кући на крају сезоне риболова. Изненада је дунула *сарма* таквом снагом, да је капетан пароброда наредио да се пресече паламар, дебело уже којим су били тегљени шлепови, и да се они препусте судбини. Један момак је махнито секао уже.

Шкрипа не баш гипке конструкције пренула ме је из мисли. Громада увезане хартије што поскакује на седишту, као да погледом бије у мене. Лагодност мишљења и говора напрасно је ишчезла. У свим аветним сликама тражио сам изговор за немоћ и лењост духа, али истина је да више нисам могао да пишем. Покушавам да измислим реч која би одговарала. Не, нема је. Немирне очи заклон траже у отвору кочије и истога часа се везују за бледе магловите сенке.

Град овде није виђен у симболичком знаку круга, он је Башта.

Све ово је некада било окружено морем, размишљање о томе и данас ме обори. Проклета водуринна се некуд излила, остављајући Башту на милост и немилост кретенском свету. Штета, Башта се може сматрати једним од најлепших градова у равници. Река Д. тече на

неколико стотина корака око ње, и ако се константно гледа на југ, падине једног брега стварају утисак да је овде још увек море и да никада није ни одлазило. Можда из тог разлога становништво овог места више личи на морнаре неголи на грађане. Згодно је то, поготово у сећању. Камена кугла ми пада на желудац и мучно га притиска.

Паламар је муњевито одлетео у таласе. Последњи шлеп на везу ветар и таласи су насукали на пешчани плићак, а друга два су се разбила на стенама рта Кобиља глава.

Силно сам зажмурио. Чинило ми се као да се на некој далекој равни све двоструко приближило. Одсјај сећања преко целог ока, као преко целог неба, чинио се и као крај и као почетак. Био је то образац којим се не бих бацао у ватру следећи логичку конструкцију, али и с тим у глави моја поетска логика подала се законима кретања мисли, за које сам, сада већ познато, проглашен лудим.

Истог часа кочија пође брже, а мене као да неко удари по рамену. Код куће си. Крај! Очи се отворише...

Читао сам негде, не могу да се сетим где, мислим да је написано неке просте године двадесетог века, дакле пре сто година, дођавола, и не чуди што се већ осећам као старац. Дакле, негде тамо је написано како је тај магични чин писања заправо претапање призора у језик, стварање призора у језику, са свим сликовним, кинетичким и темпоралним димензијама које би тај призор

у стварности морао имати. Каже се у „стварности“, јер она претходи стварању, док је истинска, пуна стварност освојива тек у стваралаштву. Тако сам недвосмислено закључио да сам просто изопштен из стварности. Искључен, назовите то како хоћете, али да ме ту више нема.

Раније сам схватао да не пристајем ту и тамо, али ово је било урнебесно.

Слатка туга, толико неумесна у трену повратка кући, муњевито ми се пењала у грло. Говор о себи, људи моји, тиха је рана. Писати слободно о свему и свачему, а понајвише о себи, личи на човека који одапиње лук и стрелу, а притом је сам та мета. Отпор у њему једини је показатељ жеље за опстанком. Колико сам трагичан, слово ме одаје и нема у мени више жеље за скривањем. Иза вас, Судбина је највеће животно дело које остаје недовршено...

Обузима ме тескоба и одбијам хартију од себе. Речи попримају контуру убице, он ће ме свакако свега решити! Ја јесам покретан, али једино још у ораховој љусци што иде на точковима! Зар не личи на дрвени сандук којим одлазе многи?

Поред знакова који најављују и слабе консекутивну судбину језика, човек је одувек условљен инспирацијом. Он није рушилац или убица писане речи уколико није у стању да одговори датом тренутку. Њено одсуство је очекивана појава и не треба да плаши. Недостатак унутрашњег надахнућа заправо је чекање на њега.

Садржај

Топијар	15
Пацери	24
Обавест	32
Гнома	39
Обелиск	53
Лавиринт	58
Ефекат	65
Даг	73
Грм	85
Саламандер	98
Арахнити	105
Агенда	113
Дебаклажа	118
Лабарум	124

Бонсај	133
Експедиција	141
Ренесанса	153
Артифекс	155
Гримизна башта	163
Напомена аутора	169

За издавача
Дијана Дерета

Лекџура и корекџура
Невена Живић

Ликовно-џрафичка оџрема
Марина Славковић

Прво ДЕРЕТИНО издање

ISBN 978-86-6457-387-0

Ненад Каран
ГРИМИЗНА БАШТА
Висина троугла

Тираж
1000 примерака

Београд, 2021.

Издавач / Штампa / Пласман: **ДЕРЕТА доо**, Владимира Роловића 94а,
11030 Београд, тел./факс: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**

КЊИЖАРА ДЕРЕТА, Кнез Михаилова 46, Београд, тел.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-31

КАРАН, Ненад, 1987–

Гримизна башта : висина троугла / Ненад Каран. – 1. Деретино
изд. – Београд : Дерета, 2021 (Београд : Дерета). – 169 стр. ; 20 см.
– (Библиотека Савремена српска књижевност / [Дерета])

Тираж 1.000.

ISBN 978-86-6457-387-0

COBISS.SR-ID 45443849